

Utbildningsutskottets betänkande

1980/81:10

med anledning av motioner om grundskolan m. m.

Motionerna

1979/80:189 av Margareta Andrén (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en central rekommendation utfärdas om införande av förbud mot pälsdjur i de svenska skolorna samt att dispens för ledarhundar därvid får sökas enligt särskild ordning.

1979/80:239 av Larz Johansson (c) och Kerstin Göthberg (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anholder att universitets- och högskoleämbetet ges i uppdrag att inom ramen för nuvarande anslag anordna påbyggnadsutbildning för SSA-sekreterare.

1979/80:656 av Margareta Andrén (fp) och Börje Stensson (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en ändring av 39 § i skollagen i syfte att undanröja bestämmelsen om hämtning av skolpliktig elev till grundskolan genom biträde av polismyndighet.

1979/80:660 av Elisabeth Fleetwood (m) och Ann-Cathrine Haglund (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en utvärdering av redan nu existerande vertikala skolor genomförs.

1979/80:875 av Elis Andersson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att försöksverksamhet med teckenspråksundervisning kommer till stånd så att underlag vinnas för ett senare införande av undervisning i teckenspråket för alla elever på mellanstadiet i syfte att häva isoleringen för de döva.

1979/80:883 av Kerstin Göthberg m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar anholder att regeringen uppdrar åt skolöverstyrelsen att framlägga förslag till bidragsregler för Riksförbundet Hem och Skola, som utformas i likhet med stöd till jämförbara organisationer.

1979/80:1276 av Margareta Andrén (fp) och Börje Stensson (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att ett tillägg utarbetas till 6 kap. i skolförordningen i syfte att underlätta för handikappade elevers skolstart.

1979/80:1287 av Claes Elmstedt m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar

1. att hos regeringen begära förslag som underlättar kommunernas möjlighet att tillskapa mindre skolenheter enligt vad som anförts i motionen.

2. att hos regeringen begära att skolöverstyrelsen ges i uppdrag att i

samarbete med kommunförbund och de fackliga organisationerna finna lösningar som förbättrar lärarnas och övriga personalgruppers arbetsmiljö i skolan.

1979/80:1301 av Hans Nyhage m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anholder att åtgärder vidtas i syfte att ge alla elever rätt att utan tidsbegränsning genom kompletterande studier förbättra erhållna betyg.

1979/80:1690 av Lars Ahlmark (m) och Birgitta Rydle (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående utredning av förutsättningarna för en med ett år sänkt skolpliktsålder.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande ett antal motioner som väcktes under allmänna motionstiden år 1980 och som gäller olika frågor med anknytning till grundskolan m. m.

Handikappade elever

Enligt motion 1979/80:189 skall riksdagen hos regeringen begära att en central rekommendation utfärdas om *förbud mot pålsdjur* i de svenska skolorna samt att dispens för ledarhundar därvid får sökas i särskild ordning.

Kommittén (U 1978:07) om integration av handikappade elever i det allmänna skolväsendet fick den 19 juli 1979 sitt uppdrag utvidgat genom tilläggsdirektiv (Dir 1979:89) till att gälla även de problem som möter elever med medicinska handikapp och då särskilt de allergiska elevernas svårigheter. Enligt vad utskottet inhämtat avser utredningen att i samverkan med en arbetsgrupp inom socialdepartementet behandla dessa frågor i ett särskilt betänkande under nästa år. Med hänvisning till det pågående utredningsarbetet föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1979/80:189.

I motion 1979/80:875 tas de dövas situation upp och då särskilt deras bristande möjligheter att kommunicera med andra människor och att få allmän information. Motionärerna anser att det är av vikt att så många människor som möjligt lär sig *teckenspråket*. De yrkar därför att riksdagen hos regeringen skall begära att försöksverksamhet med teckenspråksundervisning skall komma till stånd för att senare läggas till grund för införande av undervisning i teckenspråket för alla elever på mellanstadiet.

Utskottet har tidigare behandlat teckenspråksfrågan, bl. a. i betänkan- dena 1975/76:9 (s. 5-7), 1975/76:21 (s. 21) och 1978/79:45 (s. 51). Utskottet har därvid uttalat att om teckenspråk infördes som läroämne på grundskolans mellanstadium skulle detta innebära ett alltför stort ingrepp i

läroplanen och få konsekvenser för andra ämnen. Utskottet har också pekat på att det även är en fråga om resurser, t. ex. tillgången på för teckenspråksundervisning kvalificerade lärare.

Utskottet vill i sammanhanget nämna att frågan kompliceras av att det finns två typer av teckenspråk, nämligen dels ett åtbördsspråk, dels tecknad svenska.

Integrationskommittén (U 1978:07) har utvecklat sin principiella syn på teckenspråket och på dövas tvåspråkighet i en bilaga till betänkandet (SOU 1979:50) Huvudmannaskapet för specialskolan. Kommittén avser att mera ingående behandla teckenspråket i sitt kommande slutbetänkande.

Med hänvisning till den ställning som riksdagen tidigare tagit i frågan om teckenspråksundervisning på grundskolans mellanstadium och till den pågående utredningen föreslår utskottet att motion 1979/80:875 avslås av riksdagen.

Enligt motion 1975/76:1276 bör 6 kap. skolförordningen, vars inledning behandlar frågor om inskrivning m. m. av skolpliktiga barn, få ett tillägg i syfte att underlätta *handikappade elevers skolstart*. Skolstyrelse bör åläggas att redan i förskolan kartlägga vilka elever som behöver särskilda åtgärder inför skolstarten. Motionärerna anser att det är viktigt att alla skolor i landet har likvärdiga rutiner vid inskrivningen. Därför bör skolöverstyrelsen (SÖ) utarbeta dels frågeformulär avpassat för olika handikapp, dels information till föräldrar till handikappade barn.

Utskottet vill först erinra om att barn som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl behöver särskilt stöd för sin utveckling enligt 6 § lagen om barnomsorg (SFS 1976:381, senast ändrad 1980:510) skall anvisas plats i förskola tidigare än andra barn. Kommun skall genom uppsökande verksamhet ta reda på vilka barn som behöver anvisas plats i denna ordning.

Frågan om samverkan mellan förskolan och skolan behandlades i proposition 1975/76:39 (s. 230-232) om skolans inre arbete m. m., SIA (UbU 1975/76:30, rskr 1975/76:367). I SÖ:s tillägg och ändringar till läroplanen för grundskolan, giltiga från den 1 juli 1978, fullföljs SIA-beslutet med anvisningar om bl. a. kontakten mellan förskola och grundskola vid skolstarten.

Integrationskommittén skall enligt sina direktiv uppmärksamma behovet av information till föräldrar till handikappade barn om den handikappades förutsättningar för undervisning i olika skolformer och konsekvenserna därav. Utredningens arbete beräknas pågå under år 1980 och år 1981.

Enligt vad utskottet erfarit kommer den i proposition 1978/79:180 om läroplan för grundskolan m. m. aviserade utredningen om samverkan mellan förskola och grundskola att tillsättas inom kort. Några direktiv för utredningens arbete har ännu inte utfärdats.

Med hänvisning till det arbete som pågår inom integrationskommittén och

till att en utredning om samverkan mellan förskola och grundskola skall tillsättas föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1979/80:1276.

Skolplikt m. m.

I motion 1979/80:1690 erinras om att det i proposition 1978/79:180 om läroplan för grundskolan m. m. uttalats att det är önskvärt att en samlad utvärdering görs av bedriven försöksverksamhet med samverkan mellan förskola och grundskola och att det är angeläget att komma fram till en helhetssyn på verksamheten i förskola och skola. Motionärerna anser att den aviserade utredningen även bör omfatta prövning av frågan om *sänkt skolpliktsålder*. De hemställer därför att riksdagen skall ge regeringen till känna att utredningen skall få detta uppdrag.

Som utskottet nyss redovisat kommer den i motionen berörda utredningen om samverkan mellan förskola och skola att tillsättas inom kort. Utskottet ser det som naturligt att denna utredning förutsättningslöst prövar de för- och nackdelar som är förknippade med sänkt skolpliktsålder. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motion 1979/80:1690 som sin mening ger denna uppfattning till känna för regeringen.

Om skolpliktig elev i grundskolan inte fullgör sin skolgång och detta beror på föräldrarnas tredska får länskolnämnd enligt 39 § skollagen (SFS 1962:319, senast ändrad 1979:721) vid vite förelägga föräldrarna att hålla eleven i skolan. Får denna åtgärd inte åsyftad verkan eller det annars finns synnerliga skäl därtill kan länskolnämnden förordna att eleven hämtas till skolan med biträde av polismyndighet.

I motion 1979/80:656 yrkas att riksdagen hos regeringen begär en ändring av skollagen så att bestämmelsen om *polishämtning av elev* upphävs. Motionärerna ifrågasätter lämpligheten av att använda polishämtning då detta kan skada barnet och väcka onödigt stor uppmärksamhet kring fallet. De anser det inte heller nödvändigt att länskolnämnden fattar beslut i sådana frågor. I stället bör enligt deras mening skolan med hjälp av t. ex. psykolog, skolkurator eller skolsköterska hämta sådan elev.

Frågan om åtgärder mot tredskande föräldrar behandlades av skoladministrativa kommittén, SAK (U 1978:19), i en promemoria nr 29, Decentralisering och förenklingar av vissa skoladministrativa frågor. Kommittén anser att det finns starka skäl för att avskaffa 39 § skollagen. Enligt kommitténs uppfattning bör elev som inte går i skolan på grund av föräldrarnas tredska i första hand lämnas stöd och hjälp och inte utsättas för tvång och sanktioner. Om den aktuella lagparagrafen avskaffas bör det bli ett kommunalt ansvar att se till att eleven fullgör sin skolgång. Om man bedömer att det även fortsättningsvis behövs sanktionsmöjligheter bör dessa, enligt kommitténs uppfattning, begränsas till utdömande av vite. Promemorian har remissbehandlats. Ärendet bereds nu inom utbildningsdepartementet. Mot

denna bakgrund föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1979/80:656.

Betyg

Slutbetyg avseende grundskolans högstadium får utfärdas för sådana elever inom kommunal och statlig vuxenutbildning som tidigare fått slutbetyg från grundskolan (motsv.) om den studerande beviljats utbildningsbidrag enligt bestämmelserna för arbetsmarknadsutbildning för att bedriva studier på grundskolenivå. Nytt slutbetyg får också, enligt riksdagens beslut vid riksmötet 1978/79 (prop. 1978/79:180, UbU 1978/79:45, rskr 1978/79:422), utfärdas om den studerande beviljats särskilt vuxenstudiestöd för grundskolestudier eller om det ursprungliga betyget är ofullständigt eller om minst fem år förflutit sedan det ursprungliga slutbetyget utfärdades. Vid ändringen av reglerna år 1979 uttalade föredragande statsrådet i proposition 1978/79:180 att den som i vuxen ålder är beredd att satsa tid och kraft på förnyade studier på grundskolenivå som regel har starka skäl för detta. Enligt statsrådets mening ligger det i samhällets intresse att ta vara på detta studieintresse. Utbildningsutskottet, som delade statsrådets uppfattning och tillstyrkte regeringens förslag, avstyrkte samtidigt ett motionsyrkande (mot. 1978/79:2631 yrk. 16) om helt borttagande av tidsgränsen för nytt slutbetyg, eftersom utskottet inte var berett förorda att det skapades möjligheter till konkurrenskomplettering. Riksdagen avlog motionen.

I motion 1979/80:1301 yrkas åter åtgärder för att ge alla elever rätt att utan tidsbegränsning genom komplettering studier förbättra erhållna betyg från grundskolan och gymnasieskolan. Motionärerna anser att de nu gällande reglerna i viss mån favoriserar dem som avsiktligt avbrutit sina grundskolestudier. De anser att detta är orättvist mot de ungdomar som snart efter avslutad grundskola får ett nyväckt studieintresse eller insikter om att vidare utbildning är nödvändig. Motionärerna hävdar att dessa problem även gäller många studerande i gymnasieskolan vilka har behov av att få behörighetskomplettera och/eller förbättra sina betyg för att antas till högskoleutbildning.

Med hänvisning till det nyss fattade beslutet om rätten till nytt slutbetyg avseende grundskolestudier och till att gymnasieutredningen (U 1976:10) enligt tilläggsdirektiv (Dir 1979:63) skall överväga utformningen av betygssättningen i gymnasieskolan föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1979/80:1301.

Skolorganisation

I motion 1979/80:660 yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av existerande skolenheter som har en *vertikal skolorganisation* innehållande i första hand de tre grundskolestadierna. Motionärerna menar

att denna organisation har flera positiva effekter på skolmiljön då eleverna i en viss åldersgrupp inte blir alltför dominerande. Motionärerna anser också att en sådan skolorganisation skapar förutsättningar för utnyttjande av faddersystem och för en god kamratfostran.

Enligt SÖ:s planeringsanvisningar bör man vid nyetablering av högstadium sträva efter ett underlag om minst 75 elever per årskurs i syfte att utnyttja lokal- och lärarresurser så effektivt som möjligt. Det innebär att en skolenhet med många åldersgrupper kan bli ganska stor.

Utskottet erinrar om att det är kommunerna själva som inom givna ramar beslutar vilka stadier som skall ingå i skolenhet. Härvid får kommunerna förutsättas ta vederbörlig hänsyn till pedagogiska, hygieniska, skolsociala och byggnadsekonomiska synpunkter. Enligt utskottets mening är det inte påkallat att nu göra den av motionärerna önskade utvärderingen. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion 1980/81:660.

Riksdagen bör enligt motion 1979/80:1287 hos regeringen begära förslag som underlättar för kommunerna att skapa *mindre skolenheter*. Resurser bör enligt motionärerna ställas till kommunernas förfogande för att t. ex. dela upp en stor skola i mindre enheter. Vidare hemställer motionärerna att SÖ skall ges i uppdrag att i samarbete med kommunförbundet och de fackliga organisationerna pröva vilka insatser som kan göras för att förbättra personalens arbetsmiljö, särskilt i socialt utsatta områden.

Riksdagen beslöt under våren 1980 att de statliga investeringsbidragen till skolbyggande skall avvecklas fr. o. m. den 1 juli 1981 (prop. 1979/80:90, UbU 1979/80:3 y, FiU 1979/80:25, rskr 1979/80:287). Därigenom får kommunerna ansvaret för utformningen av nya skolbyggnader. Det är också kommunerna själva som beslutar hur deras befintliga skollokaler skall utnyttjas och disponeras för skoländamål eller andra ändamål.

Som utskottet nyss redovisat bör man vid nyetablering av högstadium sträva efter ett underlag om minst 75 elever per årskurs. Undantag från denna huvudregel kan göras i första hand beträffande högstadieskola i glesbygd.

Vad gäller statsbidrag till driften av grundskola beräknas antalet basresurser med utgångspunkt i antalet elever vid skolenheten. En basresurs i årskurserna 1–6 motsvaras av ett bestämt antal veckotimmar per årskurs. På högstadiet varierar antalet veckotimmar i basresursen inom en årskurs beroende på hur många basresurser som fastställs för årskursen, och därmed också statsbidragets storlek. Ett litet högstadium med få basresurser per årskurs blir således tilldelat flera veckotimmar per basresurs än ett större högstadium.

Det bör i sammanhanget nämnas att regeringen genom beslut den 8 mars 1979 medgett att försök med en högstadiefilial får göras i Växjö kommun. Två klasser av varje årskurs på högstadiet vid Bergsundaskolan får tills vidare placeras vid Lammhults skola, vilken tidigare inte haft högstadium. Som

villkor för försöket gäller att statsverkets kostnader för det delade högstadiet i Bergsunda rektorsområde inte får överstiga kostnaderna för ett odelat högstadium inom rektorsområdet.

Utskottet anser att det är en angelägenhet för alla berörda att med olika medel skapa en bättre skolmiljö. Ett av medlen är förstärkningsresursen som fördelas efter olika behov i kommuner och skolor med skilda problem. Någon tilldelning av extra resurser för delning av skolenheter m. m., så som föreslås i motionen, kan utskottet emellertid inte tillstyrka.

Utskottet föreslår med det anförda att riksdagen avslår motion 1979/80:1287.

Riksförbundet Hem och Skola

Bidrag till *Riksförbundet Hem och Skola* (RHS) utgår sedan budgetåret 1979/80 ur en särskild anslagspost, Bidrag till vissa organisationer, under förslagsanslaget Skolöverstyrelsen. Några särskilda regler för beräkning av bidraget till RHS finns inte. Sedan riksdagen anvisat medel till anslaget Skolöverstyrelsen och regeringen i regleringsbrev angett anslagsposternas storlek fördelar SÖ medlen under anslagsposten Bidrag till vissa organisationer. Innevarande budgetår är bidraget till RHS 565 000 kr.

RHS:s inkomster på central nivå består av bidrag från de lokala föreningarna och statsbidrag, till vilket kommer projektbidrag från företag, organisationer och myndigheter för vissa tidsavgränsade aktiviteter. Budgetåret 1978/79 uppgick de lokala föreningarnas bidrag till 773 000 kr. och statsbidraget till 545 000 kr. Kommunala bidrag förekommer i vissa fall på distriktsnivå och i de flesta fall på lokal nivå. På den lokala nivån är inkomsterna främst medlemsavgifter, där enligt uppgift varje betalande hem är en medlem oavsett antalet familjemedlemmar.

Riksdagen bör enligt motion 1979/80:883 hos regeringen anhålla att SÖ får i uppdrag att föreslå särskilda regler för statsbidrag till RHS jämförbara med reglerna för stöd till ungdomsorganisationerna och nykterhetsorganisationerna. Bidraget bör beräknas per ansluten medlem i förbundet.

Utredningen om förstärkta kontakter mellan hem och skola har inte haft i uppdrag att utreda frågan om statsbidrag till RHS. Kommittén har dock i sitt betänkande (SOU 1980:21) Hem och skola uttalat att den förutsätter att samhället såsom tidigare stöder organisationen på olika sätt, bl. a. genom anslag över statsbudgeten.

Utskottet anser att SÖ bör få regeringens uppdrag att närmare pröva frågan om regler för beräkning av bidrag till RHS och att lägga fram de förslag som övervägandena ger anledning till. Detta bör riksdagen med anledning av motion 1979/80:883 som sin mening ge regeringen till känna.

Påbyggnadsutbildning för SSA-sekreterare

För samverkan mellan skola och arbetsliv finns det i varje län lokala resp. regionala planeringsråd. Sekreterare i råden (SSA-sekreterare) bör enligt SÖ:s anvisningar och kommentarer den 28 augusti 1978 (SÖ-FS 1978:235) ha fackkunskap i och erfarenhet av studie- och yrkesorientering (syö).

I motion 1979/80:239 föreslås att universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) ges i uppdrag att anordna påbyggnadsutbildning för SSA-sekreterare. Enligt motionärerna har SSA-sekreterarna skiftande utbildningsbakgrund och anser sig ofta sakna viktiga inslag i sin utbildning. Påbyggnadsutbildningen bör ge dem kunskaper om kommunal förvaltning, sammanträdes- och föredragningsteknik samt fördjupade kunskaper om arbetsmarknadens organisationer och dess lagstiftning samt vidgade kunskaper om arbetsmarknadsmyndigheterna och arbetsmarknadsutbildningen.

Fackkunskap i studie- och yrkesorientering (syö) ges inom högskolan på studie- och yrkesorienteringslinjen om 120 poäng, alternativt 60 poäng för studerande med lång arbetslivserfarenhet.

SÖ genomför f. n. en uppföljning av de lokala planeringsrådets verksamhet. I uppföljningen ingår en kartläggning av SSA-sekreterarnas arbetsuppgifter och utbildning samt av deras fortbildningsbehov. Enkäten är avsedd att ligga till grund för fortsatta överväganden bl. a. beträffande fortbildningsbehoven.

Med hänvisning till det nu redovisade arbetet föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1979/80:239.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande förbud mot pälsdjur i skolan avslår motion 1979/80:189,
2. att riksdagen beträffande försök med undervisning i teckenspråk på grundskolans mellanstadium avslår motion 1979/80:875,
3. att riksdagen beträffande handikappade elevers skolstart avslår motion 1979/80:1276,
4. att riksdagen beträffande sänkt skolpliktsålder med anledning av motion 1979/80:1690 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,
5. att riksdagen beträffande förbud mot polishämtning av elev avslår motion 1979/80:656,
6. att riksdagen beträffande slutbetyg och avgångsbetyg avslår motion 1979/80:1301,
7. att riksdagen beträffande utvärdering av vertikal skolorganisation avslår motion 1979/80:660,

8. att riksdagen beträffande mindre skolenheter m. m. avslår motion 1979/80:1287,
9. att riksdagen beträffande statsbidraget till Riksförbundet Hem och Skola med anledning av motion 1979/80:883 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
10. att riksdagen beträffande påbyggnadsutbildning för SSA-sekreterare avslår motion 1979/80:239.

Stockholm den 27 november 1980

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Linnea Hörlén (fp), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Sven Johansson (c), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Kerstin Göthberg (c), Torsten Karlsson (s), Larz Johansson (c), Göran Persson (s) och Ylva Annerstedt (fp).

Reservation

Slutbetyg och avgångsbetyg (mom. 6)

Hans Nyhage, Rune Rydén och Birgitta Rydle (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Med hänvisning" och slutar "motion 1979/80:1301" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att bestämmelserna bör ändras så att alla elever ges rätt att utan tidsbegränsning komplettera och förbättra sina betyg. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1979/80:1301 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen beträffande slutbetyg och avgångsbetyg med bifall till motion 1979/80:1301 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Särskilt yttrande

Sven Johansson, Kerstin Göthberg och Larz Johansson (alla c) anför:

Centerpartiet har genom åren konsekvent hävdatt de små skolenheternas betydelse som en förutsättning för en god arbetsmiljö. Tidigare har det främst gällt bibehållandet av små enheter och en strävan att vid nyproduktion

av skolhus vidareutveckla småskaligheten.

I motion 1979/80:1287 har vi dessutom belyst de problem som redan befintliga stora skolenheter, främst högstadieskolor, innebär. Alla torde i dag vara medvetna om att stora skolor om fem eller sex paralleller, byggda enligt institutionsprincipen och med stora centralkaprum där ett plåtskåp är elevernas enda fasta punkt under skoldagen, är förödande för miljön och arbetsron. Alla strävanden som syftar till att motverka en sådan miljö bör enligt vår mening uppmuntras.

Exempel på sådana åtgärder kan vara organisatoriska förändringar inom befintliga lokaler där man delar upp en skola i två eller flera självständiga enheter. Det kan vara andra organisatoriska förändringar där man integrerar elever från grundskolans samtliga stadier för att åstadkomma en "mjukare miljö" och det kan också vara en strävan att söka ge alla klasser även på högstadiet ett eget klassrum eller hemrum. Slutligen kan det också gälla mer genomgripande förändringar som prövats på visst håll med "hemlokalisering" av högstadieskolor till låg- och mellanstadieskola på mindre ort och försök med årskurslösa högstadier.